

PALJONKO OLEN VELKAA?

Meillä on ongelma. Ja tuskin pelkästään meillä: miten suorittaa korvaus sille, joka auttaa meitä kesähuvilalla? Tarvitset esim. (kuten me jokin aika sitten) apua kaatamaan turvallisesti suuren puun aivan talon vierestä. Tai sitten laituri on joko pantava paikoilleen tai nostettava ylös, tai veneet. Lisää naapuriapua edellyttävistä hommista voidaan helposti jatkaa.

Ennen maailmassa ongelma ei ollut suuri: ihmiset olivat tunteneet toisensa jo kauan ja hoitivat ”maksun” palvelujen ja vastapalvelujen muodossa; me autamme teitä, koska tiedämme teidän auttavan meitä toisella kertaa. Pitkän päälle ollaan sujut. Lisäksi tapaan kuului jälkeensä istua helki yhdessä, kahvilla tai kaljalla, ja ehkä ryyppillä tai parilla.

Entä nyt? Kun ihmiset eivät enää tunne toisiaan yhtä hyvin, kun kaikilla on huomattavasti enemmän kiireitä kuin ennen, kun rahat ja muovikortit ovat korvanneet entisten aikojen puheliaisuuden – nyt tuntuu usein vaikealta oikein tietää, miten pitäisi menetellä. Rahasta puhuminen ei tunnu aina sopivalta, ei ainakaan liian avoimesti puhuminen. Ja alkoholin käyttäminen maksuvälineenä ei tunnu aina hyvältä, vaikka se usein kuuluukin pelin kirjoittamattomiin sääntöihin. Pullon tuominen vieraisille mennessä kuuluu nykyisin

keskiluokan etikettiin, mutta suoritettua työtä maksaminen alkoholin muodossa edellyttää eräänlaista sormenpää-tuntumaa – viinipullo voidaan käsittää loukkaukseksi, samoin kossupullo (mutta muista syistä).

Tilanne on muuttunut erityisen vaikeaksi modernin ja perinteisen, kaupunkimaisen ja maalaisemman välissä – ts. juuri se, jonka eteen joudumme kesäpaikassa, jossa me arkioloissa kaupunkiyhteisössä elävät ja työtä kirjoituspöydän ääressä tekevät niin usein tarvitsemme apua naapureilta, joilla on enemmän kokemusta käytännön työstä.

Kuitenkaan ei ole kyse pelkästään siitä, että olemme taitavia eri asioissa. Ongelman tekee mielenkiintoiseksi se, että se heijastaa ja selventää juuri eroa perinteisen ja modernin yhteiskunnan elämätavan ja arvojen välillä. Itse asiassa minulla on usein tapana luennoidessani yhteisyyden ehdoista modernissa yhteiskunnassa ottaa esiin tämän tyyppisiä kokemuksia esimerkiksi merkkinä siitä, mitä eroa on sosiologiien käyttämällä termeillä *Gemeinschaft* ja *Gesellschaft*.

Meillä on esim. kaksi vaihtoehtoa, kun kevään ja syksyin olemme lähdessä saareen eikä omaa venettä ole vielä laskettu vesille: Jos haluamme päästä perille nopeasti ja täsmällises-

ti, ja ilman turhaa rupattelua – mutta kalliisti, soitamme kalastajan nuoremmalle pojalle saareen A. Jos meillä on vähemmän kiire ja vähemmän rahaa, niin silloin voimme soittaa vanhalle kalastajalle saareen B, mutta silloin on oltava asialla erittäin hyvissä ajoin, sillä ensin kuuluu puhua säästä ja tuulista ja muusta kiinnostavasta. Ei ole sopivaa kaahata paikalle kahdella pyörällä sovittoon aikaan – ja luoja paratkoon sitä, joka myöhästyy edes minuutin. Nämä kaksi edustavat eri aikakausia erilaisine näkemyksineen ajasta, rahasta ja ihmissuhteista.

Tilanne on varmasti tuttu monelle. Meillä ei enää ole ikään kuin aikaa perin pohjaiseen rupatteluun emmekä myöskään tiedä, mitä meidän pitäisi sanoa. Ja kiinnostaako se meitä edes? Silloin on helpompi valita moderni vaihtoehto, vaikka se maksaa enemmän. Rahatalous on tuonut mukanaan suunnattoman tehokkuuden – mutta myös selvästi pinnallisemmat ihmissuhteet.

Mutta kuten sanotti: murrosvaiheessa syntyy ongelmia. Mitä maksan, kun naapurin Kalle auttaa minua puujättiläisen kanssa? Vai maksanko lainkaan? Ja hänen vävypojalleen Pentille, jota en oikeastaan tunne? Tai naapurin teinikaiselle, joka auttoi onkimaan ylös mereen pudonneet rillit –

missä kulkee raja avun ja työn välillä, lasten ja aikuisten välillä, jossakin muodossa maksun vaativan työn ja kohtuuden nimissä silkasta ystävällisyydestä suoritetun työn välillä? Eihän esim. lapsia pidä totuttaa liian aikaisin saamaan maksua kaikesta.

Kesänvietto näyttää yhtäkiä olevan täynnä tilanteita, joissa on syntynyt epäselvyyttä kanssakäynnin koodeista, etenkin silloin kun niihin sisäl-

tyy mahdollinen rahallinen korvaus. Onko todellakin niin, että mutkikas vaihtoon perustuva malli, joka on tunnusomaista perinteiselle yhteiskunnalle (antropologien niin seikkaperäisesti kuvaamana), on auttamattomasti mennyttä – kaikkine siihen sisältyvine lämminhenkisyysineen ja molemminpuolisine riippuvuuksineen? Sillä onhan vähän koomista, että yksinkertainen naapuriapu nykyään niin usein

synnyttää epävarmuutta ja nostuneita kakisteluja korvauksista ja että se pahimmissa tapauksissa myrkyttää muutoin niin mukavia naapurisuhteita. Meillä siitä ainakin on kehittynyt jonkinlainen ongelma. Toivottavasti teillä on paremmin.

THOMAS ROSENBERG

Ruotsista suomentanut Arja Aarnio

POHJOISMAIDEN NORMATIIVINEN PERINTÖ

Runsaat kymmenen vuotta sitten Pekka Kosonen esitti väitöskirjansa hyvinvointivaltion pohjoismaisista malleista. Sen jälkeen Kosonen on tehnyt pitkän kierroksen eurooppalaisissa malleissa palatakseen jälleen juuriilleen, nyt yli 400-sivuisella lukupaketilla. Pekka Kososen uusin kirja saa osittain käyttövoimaansa pohjoismaisten mallien kriisiytymisväitteistä, mutta oleellista on myös ollut tarkastella viimeaikaisia integraatio- ja erityisesti EMU-ratkaisuja. Eli kuten kirjan alussa todetaan, ulkoisia tekijöitä pohjoismaisten mallien horjumisen taustalla ovat olleet Euroopan integraatio ja globalisaatio – yritysten kansainvälistyminen ja rahoitusmarkkinoiden kansainvälistyminen. Ne ovat muuttaneet pohjoismaisten mallien toimintaehtoja ulkoapäin. Ihan

yhtä tärkeitä ovat kuitenkin myös mallien sisäiset pulmat, taloudelliseen tehokkuuteen, työllistymiseen sekä poliittiseen perustaan liittyvät pulmat. Näitä tekijöitä Kosonen kirjassaan tutkii.

Kirja alkaa hyvinvointikapitalismin muotoutumista koskevalla teoreettisella taustoitukseilla. Jo tässä vaiheessa on paikallaan huomata ja huomauttaa, että Kosonen ymmärtää kirjassaan pohjoismaiset mallit oleellisesti laajempina konseptina kuin vain sosiaalipoliittikan alaan kuuluvana: mallit tarkoittavat talouspoliittista kokonaisuutta, jossa pyritään kytkemään yhteen talouden rakenne, poliittiset toimijat ja julkisen vallan toimet. Lyhyemmin sanoen Kososen tarkastelu kattaa talouspoliittikan, työmarkkinat ja sosiaalipoliittikan. Teoreettisen taustoituk-

sen jälkeen seuraavat kirjassa mittavat luvut mallien kehityksestä ja erityisesti hyvinvointivaltion ekspansioista kasvukaudella eli ajalla 1950-luvun alusta noin vuoteen 1985. Mallit kuvataan maittain, niin myös niissä yli ajan tapahtuneet muutokset.

Hyvinvointivaltiollisia järjestelyjä koskevassa tarkastelussa Kosonen Janseeraa ensi kerran tässä kirjassa Pohjoismaiden ns. normatiivisen perinnön. Tämän perinnön neljä keskeistä elementtiä ovat universaalit sosiaaliset oikeudet, julkisen vallan vastuu hyvinvoinnista, tasa-arvo (niin tulo- ja onnissa kuin sukupuolten välilläkin) sekä pyrkimys täystyöllisyyteen sekä korkea työhönsallistumisaste. Kirjan lopussa – kahlattuaan lävitse mittavan määrän erilaista evidenssiä – Kosonen palaa nor-